

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพนักงานส่วนตำบลกับพัฒนาการทางการเมืองท้องถิ่น ในเขตจังหวัดสระแก้ว ผู้ศึกษาได้นำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาบทบาทของพนักงานส่วนตำบลกับพัฒนาการทางการเมืองของท้องถิ่นในเขตจังหวัดสระแก้ว

1.1.2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของพนักงานส่วนตำบลในด้านพัฒนาการทางการเมืองท้องถิ่น

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้วิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิด จำนวน 9 ข้อ ให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระครอบคลุมเนื้อหาการวิจัย จากกลุ่มตัวอย่าง 8 กลุ่ม แยกได้ดังนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่างข้าราชการระดับอำเภอ จำนวน 3 คน
- 2) กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารระดับตำบล จำนวน 5 คน
- 3) กลุ่มตัวอย่างสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน
- 4) กลุ่มตัวอย่างพนักงานส่วนตำบล จำนวน 5 คน
- 5) กลุ่มตัวอย่างองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) จำนวน 2 คน
- 6) กลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชนท้องถิ่น จำนวน 2 คน
- 7) กลุ่มตัวอย่างบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 2 คน
- 8) กลุ่มตัวอย่างปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้วิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) โดยจัดทำแบบสอบถามประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดสระแก้ว จำนวน 399 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์อีกด้านหนึ่ง

1.2.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย ใช้การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เพื่อรวบรวมบทบาทของพนักงานส่วนตำบลในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น พร้อมทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่มีคำถามในประเด็นเชื่อมโยงไปสู่คำตอบที่ต้องการวิจัย 2 ประการ คือ

- 1) บทบาทของพนักงานส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองของท้องถิ่นในเขตจังหวัดสระแก้ว
- 2) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของพนักงานส่วนตำบลในการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้หลายวิธีควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและตรงกับโจทย์การวิจัยอย่างแท้จริง มีแหล่งที่มาชัดเจน ซึ่งการรวบรวมข้อมูลจะสอดคล้องกับรูปแบบการจัดเก็บข้อมูล ประกอบด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จะใช้การสัมภาษณ์ และการตอบสอบถาม

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยทางเอกสารจากข้อมูลต่างๆ ที่เป็นผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความและเอกสารทางวิชาการ

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์แบบสอบถาม โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1. ค่าสถิติร้อยละ (percentage) และฐานนิยม (Mode) ใช้สำหรับอธิบายคุณสมบัติประชากรของกลุ่มตัวอย่าง
2. ค่าสถิติร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ใช้อธิบายบทบาทพนักงานส่วนตำบลในเขตจังหวัดสระแก้ว

1.3 ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ผลการศึกษา ดังนี้

- (1) ศึกษาบทบาทของพนักงานส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองของท้องถิ่นในเขตจังหวัดสระแก้ว ได้ผลการศึกษา ดังนี้

บทบาทของพนักงานส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองของท้องถิ่นจะอยู่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชนได้ดี โดยพนักงานส่วนตำบลสามารถประยุกต์ความแตกต่างของลักษณะทางกายภาพ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้นในท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้กิจกรรมน่าสนใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพนักงานส่วนตำบลมีถิ่นที่อยู่กระจายทั่ว

ตำบล ทำให้รู้สภาพพื้นที่ และเข้าใจทัศนคติของประชาชนได้ดี แต่การจัดกิจกรรมดังกล่าวไม่มีความต่อเนื่องเป็นเพียงการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล เมื่อคราวมีการเลือกตั้ง แม้แต่ในช่วงที่มีการชุมนุมทางการเมืองพนักงานส่วนตำบลไม่ได้ดำเนินงานด้านการให้ความรู้ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ รวมถึงการแสดงออกทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญกับประชาชนในท้องถิ่น เหมือนกับว่าพนักงานส่วนตำบลยังไม่ค่อยมีความจริงจังกับการสร้างจิตสำนึกพลเมืองให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ปฏิบัติกันก็เพียงผิวเผินและฉาบฉวย ในด้านการจัดบริการสาธารณะจะมีขั้นตอนที่ชัดเจนในการกระจายผลประโยชน์ให้ประชาชนอย่างทั่วถึง แต่หากกรณีมีงบประมาณจำกัด อาจเป็นอำนาจของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ต้องใช้ดุลยพินิจในการจัดสรร ในการจัดการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่พนักงานส่วนตำบลวางตัวเป็นกลางในกระบวนการเลือกตั้งของท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นผลมาจากต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนักการเมืองท้องถิ่น หากเอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง การปฏิบัติหน้าที่หลังการเลือกตั้งอาจเป็นไปได้อย่างลำบาก โดยการตรวจสอบความโปร่งใสจะอยู่ในรูปของคณะกรรมการชุมชนเข้ามาร่วมปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบจากหลายหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานจากภาครัฐ หรือจากองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

(2) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขจากการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของพนักงานส่วนตำบลในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ได้ผลการศึกษาดังนี้

ปัญหาและอุปสรรค ด้านกฎหมาย พบว่า งาน โครงสร้างพื้นฐาน งานส่งเสริมอาชีพ งานส่งเสริมประชาธิปไตย งานส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว งานด้านศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเลือกทำโดยอิสระ สามารถใช้จ่ายงบประมาณให้สอดคล้องกับความต้องการอันหลากหลายของประชาชนในท้องถิ่นเอง แต่องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ ไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมประชาธิปไตย เน้นให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานแต่เพียงอย่างเดียว เนื่องจากเป็นภารกิจที่เลือกทำโดยอิสระ ไม่ได้มีการบังคับแต่อย่างใด

ปัญหาและอุปสรรค ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน พบว่า ในการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นลักษณะของการระดมการเมืองหรือระดมมวลชนของพนักงานส่วนตำบล โดยไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจ หรือความต้องการของประชาชนเอง ประชาชนถูกกำหนดให้เป็นผู้ร่วมกิจกรรมจึงไม่สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนขาดหน้าที่ของพลเมือง ทำให้ประชาชนมีความเฉื่อยชาทางการเมือง

ปัญหาและอุปสรรค ด้านตัวพนักงานที่ไม่มีความรอบรู้ และสันทัดชัดเจนเกี่ยวกับงานส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งหากดูตามโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล จะพบว่า

ตำแหน่งหน้าที่ของพนักงานส่วนตำบล ส่วนใหญ่ไม่มีองค์ความรู้เรื่องการเมืองการปกครอง กอปรกับปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งในเขตจังหวัดสระแก้ว มีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอกับปริมาณที่ได้รับมอบหมาย และยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับงานส่วนตำบลผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นโดยตรง การถูกมอบหมายให้ไปปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมประชาธิปไตย จึงได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีความรอบรู้ หรือสันทัดชัดเจนเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย

ปัญหาและอุปสรรค ด้านผู้บริหารท้องถิ่น พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดสระแก้วหลายแห่ง ผู้บริหารท้องถิ่นไม่มีวิสัยทัศน์และไม่ให้ความสำคัญการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นบางแห่งใช้อำนาจโดยมิชอบ แทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนตำบล ทำให้พนักงานส่วนตำบลไม่มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

แนวทางในการแก้ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของพนักงานส่วนตำบลในการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รัฐบาลต้องจริงจังกับเรื่องการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น จะต้องดำเนินงานในด้านการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่นให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเร่งสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกในความ “รักท้องถิ่น” ของตนเอง และเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิใช่แต่เฉพาะการเลือกตั้งเท่านั้น หากประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ของตนเองมากขึ้น ย่อมส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากประชาชนจะเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่ระดับของการคิดนโยบายของท้องถิ่น การแปลงนโยบายมาเป็นโครงการพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการบริหารงานภายในท้องถิ่น การจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการตรวจสอบการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นทั้งเงิน งบประมาณ บุคลากรและสถานที่ ทำให้การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. ด้านพนักงานส่วนตำบลที่ไม่มีความรอบรู้ในเรื่องการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีโครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปลูกจิตสำนึกการเป็นพลเมืองดี ให้พนักงานส่วนตำบลเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการส่งเสริมประชาธิปไตย

4. ด้านเกี่ยวกับผู้บริหารท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมประชาธิปไตย และสร้างขวัญกำลังใจให้พนักงานส่วนตำบลปฏิบัติงานด้านการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น รัฐบาล ควรมีการปรับโครงสร้างการบริหาร แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ของฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำให้ ชัดเจน โดยให้อำนาจการบริหารงานบุคคลเป็นอำนาจของหัวหน้าข้าราชการฝ่ายประจำ มิใช่เป็น อำนาจของข้าราชการฝ่ายการเมืองเช่นปัจจุบัน

2. อภิปรายผล

สำหรับการวิจัยเรื่อง บทบาทพนักงานส่วนตำบลกับพัฒนาการเมืองท้องถิ่นใน เขตจังหวัดสระแก้วนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การเมืองในระดับท้องถิ่น (local politics) เป็นสิ่งจำเป็นใน กระบวนการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองให้มีความเป็นประชาธิปไตย (democratization) มากยิ่งขึ้น เพราะประชาธิปไตยมีจุดเริ่มต้นที่ประชาชนจะต้องรู้และเข้าใจหลักการปกครองตนเอง จึงจะทำให้พัฒนาการเมืองไปสู่การเมืองในระดับที่สูงขึ้น และระบบการเมืองจะประสบ ผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พนักงานส่วน ตำบลในฐานะข้าราชการส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงเป็นจักรกล สำคัญที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็น และมี ประโยชน์ต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของพวกเขา สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางการเมือง ซึ่ง สถาบันทางการเมืองมีส่วนทำหน้าที่ในการเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน โดยกระทำการผ่าน ทางข่าวสารประเภทต่างๆ การประชุมปรึกษาหารือ การติดต่อส่วนตัว และยังสอดคล้องกับแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถาบันให้การศึกษาการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมี โอกาสเรียนรู้ ฝึกหัด ปฏิบัติและเข้าใจถึงการบริหารระบอบประชาธิปไตยโดยการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริง (learning by doing) มิใช่เรียนเฉพาะแต่ทางทฤษฎี ทำให้เกิดการเข้าสู่วิถีทางการเมือง ของประชาชน ด้วยเหตุที่การเมืองมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงและใกล้ชิด ทั้งยังเกี่ยวพันต่อ การเมืองระดับชาติ หากมีกิจกรรมทางการเมืองเกิดขึ้นอยู่เสมอ ดังนั้น การเมืองท้องถิ่นที่มี ประสิทธิภาพจึงมีผลต่อการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว สนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทางการเมืองอย่างกว้างขวาง

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพนักงานส่วนตำบลมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนา การเมืองท้องถิ่นในเขตจังหวัดสระแก้ว โดยเฉพาะบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมให้

ประชาชนเกิดความตื่นตัว สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้น แต่ที่พบทำได้น้อยเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดสระแก้วหลายแห่ง ผู้บริหารท้องถิ่นไม่มีวิสัยทัศน์และไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ในด้านของพนักงานส่วนตำบล บางส่วนก็ไม่มีความรู้ในเรื่องการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และยังไม่มีพนักงานส่วนตำบลตำแหน่งใดที่รับผิดชอบการส่งเสริมประชาธิปไตยโดยตรง การพัฒนาการเมืองท้องถิ่นจึงไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและเนื้อหาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ยังคงถูกชี้นำจากบุคคลบางกลุ่ม โดยเฉพาะตระกูลเทียนทองซึ่งเป็นเสมือนเครือข่ายทางการเมืองที่ครอบคลุมทั้งการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น ประชาชนยังคงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ ทำให้การพัฒนาขับเคลื่อนไปด้วยความล่าช้าและมีปัญหามากมาย ปัญหาจากความไม่สนใจหรือไม่เอาใจใส่ทางการเมืองของคนไทยส่วนใหญ่ อาจเป็นเพราะมีความคิดและความเชื่อว่าการเมืองการปกครองเป็นเรื่องของเจ้านายหรือชนชั้นปกครอง ซึ่ง อัลมอนด์ (Almond) และ เวอร์บา (Verba) (อ้างถึงใน วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2547 :72-73) เรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject political culture) ซึ่งเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมที่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ บทบาททางการเมืองไว้อย่างชัดเจน สมาชิกของสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมืองแต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจะทำหน้าที่ให้ความเคารพเชื่อฟัง และยอมรับอำนาจของรัฐบาลและสถาบันทางการเมืองต่างๆ แต่จะไม่ทำหน้าที่เรียกร้องหรือกดดันต่อรัฐบาลแต่ประการใด วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จึงเกิดขึ้นในสังคมที่มีการพัฒนามากขึ้น เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองของไพร่ไทยสมัยโบราณ หรือสังคมแบบชวา

ข้อค้นพบในการศึกษานี้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองของ ลูเซียน พาย (Lucian W.Pye อ้างถึงใน วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน 2547 :72) อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความเชื่อ และสภาวะแห่งจิตใจของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมทางการเมือง เพื่อการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการยอมรับกติกาของสังคม อย่างไรก็ตามบทบาทของพนักงานส่วนตำบลในการส่งเสริมประชาธิปไตยโดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายถือเป็นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น เมื่อประชาชนมีพื้นฐาน ความรู้ทางการเมืองที่ถูกต้อง จะมีผลต่อการพัฒนาการเมืองที่ดีในระดับที่สูงขึ้น บทบาทของพนักงานส่วนตำบลที่กระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเมือง เป็นเรื่องชี้ให้เห็นการพัฒนาทางการเมืองของท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับงานของ ลูเซียน พาย (Lucian W.Pye อ้างถึงใน

สุจิต บุญบงการ 2547: 7-8) ที่ได้สรุปจากงานต่างๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองไว้ 10 ประการ ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเมืองอันจำเป็นต่อการปรับปรุงและพัฒนาเศรษฐกิจ
2. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเมืองในสังคมอุตสาหกรรม
3. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการเมืองให้เป็นสมัยใหม่
4. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งมีลักษณะที่รัฐบาลมีอำนาจครอบคลุมทั่วประเทศ ประชาชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอิทธิพลของลัทธิชาตินิยม และมีความเป็นพลเมืองของรัฐอย่างแท้จริง สถาบันของรัฐจะต้องสามารถดำเนินนโยบายที่สะท้อนให้เห็นถึงลัทธิชาตินิยมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ
5. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย
6. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง
7. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย
8. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของความมีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระเบียบ
9. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมกำลังและอำนาจ อันหมายถึงประสิทธิภาพของระบบการเมืองในการทำงาน
10. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของลักษณะอันหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

พาย (Pye) ได้สรุปว่า แนวคิดทั้ง 10 ประการนี้ มีจุดร่วมกัน 3 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก ความเท่าเทียมกัน (Equality) ความเท่าเทียมกันนี้มีได้หมายแต่เฉพาะความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย หรือสิทธิเท่าเทียมกันในทางการเมืองของประชาชนเท่านั้น แต่ยังรวมความถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระบบประชาธิปไตยและในระบบเผด็จการ ซึ่งตามบทบาทของพนักงานส่วนตำบลสามารถเปิดโอกาสและสร้างความเท่าเทียมกันของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การลงประชามติในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น การให้สิทธิแก่ประชาชนในการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น การประชุมจัดทำแผนพัฒนาสามปี นอกจากนี้ พนักงานส่วนตำบลได้ส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ โดยประยุกต์ความ

แตกต่างของลักษณะทางกายภาพ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ทำให้กิจกรรม น่าสนใจมากขึ้น

ประเด็นที่สอง ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) ความสามารถนี้เกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย (Output) ของระบบ เป็นเรื่องของความสามารถของระบบว่าจะผลักดันสังคม และระบบเศรษฐกิจได้มากน้อยเพียงใด เป็นเรื่องของประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐบาล รวมตลอดทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาล ระบบการเมืองที่สามารถแล้วมักมีความสามารถสูงในการตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ของประชาชนได้อย่างดี มีความสามารถที่จะให้นโยบายได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการทำงานของรัฐบาลเป็นเรื่องของ “อาชีพ” ไม่ใช่เรื่องของสมัครเล่น จะต้องยึดถือความเป็นเหตุเป็นผล (Rationality) และหลักของทางโลก (Secular) ในการบริหารงาน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น เป็นระบบงานที่มีความยืดหยุ่นสามารถตอบสนองของประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยบทบาทของพนักงานส่วนตำบลสามารถสนองตอบต่อข้อเรียกร้องของประชาชนในท้องถิ่นได้ดี สามารถลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทันเวลา เนื่องจากขั้นตอนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความยืดหยุ่น คล่องตัว ขั้นตอนการทำงานไม่ซับซ้อน จึงสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่สาม การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) ในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว จำต้องมีการจำแนกหน่วยงานออกไปตามความสามารถเฉพาะอย่าง มีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจง ถือว่าเป็นการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ แต่การแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ใช่ก่อให้เกิดความแตกแยก และเป็นอิสระเอกเทศ แต่จะต้องมีการร่วมมือประสานงานกัน ซึ่งตามโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลจะพบว่า ยังไม่มีพนักงานส่วนตำบลผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นโดยตรง ตำแหน่งหน้าที่พนักงานส่วนตำบลส่วนใหญ่ไม่มีองค์ความรู้ เรื่องการเมืองการปกครอง การถูกมอบหมายให้ไปปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมประชาธิปไตย จึงได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร

ปัจจุบันพบว่า ประชาชนในเขตจังหวัดสระแก้ว มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับประชาชนในประเทศที่มีการปกครองท้องถิ่นเข้มแข็ง และยังพบว่าผู้บริหารท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเมือง เนื่องจากงานส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นหนึ่งในภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเลือกทำได้โดยอิสระ พนักงานส่วนตำบลเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตาม จึงไม่สามารถแสดงบทบาทในด้านการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของ ฮาร์ดี้ และคอนเวย์ (Hardy and Conway 1988 อ้างถึงใน

พรเจริญ บัวพุ่ม 2543: 13) ได้กล่าวว่าการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่สอดคล้องกับตำแหน่งที่ได้รับ การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทจะไม่อาจดำเนินไปด้วยดี เมื่อบุคคลผู้ดำรงบทบาทประสบกับภาวะของความเครียดในบทบาท มีความรู้สึกถูกกดดัน คับข้องใจ มีความยากลำบากในการดำรงบทบาทใดบทบาทหนึ่ง อันเกิดจากความคาดหวังในบทบาท กับความสามารถในการแสดงออกตามบทบาท ไม่สอดคล้องกัน

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ในเขตจังหวัดสระแก้วไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมประชาธิปไตย เนื่องจากงานส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเลือกทำโดยอิสระไม่ได้มีการบังคับแต่อย่างใด องค์การบริหารส่วนตำบลจึงเน้นให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานแต่เพียงอย่างเดียว ทำให้ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและเนื้อหาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เบื่อหน่ายและไม่สนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐบาลในฐานะผู้กำหนดนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น กำหนดทิศทางการพัฒนาให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินงานในด้านการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่นให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลก็ควรมีการเพิ่มหน่วยงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเมืองการปกครอง

2) ด้านผู้บริหารท้องถิ่น พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดสระแก้วหลายแห่ง ผู้บริหารท้องถิ่นไม่มีวิสัยทัศน์และไม่ให้ความสำคัญการส่งเสริมประชาธิปไตย บางแห่งใช้อำนาจแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนตำบล ทำให้พนักงานส่วนตำบลไม่มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน จึงควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการกำกับดูแล เพื่อกำหนดแบบแผนให้ผู้บริหารท้องถิ่นกำกับดูแลบริหารราชการประจำได้เท่าที่จำเป็น จัดแบ่งสายการบังคับบัญชาให้ชัดเจนเพื่อลดความสับสนและการสั่งงานที่ซ้ำซ้อน ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลเป็นไปตามกรอบมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง สามารถดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หากดูตามโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล จะพบว่าตำแหน่งหน้าที่ของพนักงานส่วนตำบลส่วนใหญ่ไม่มีองค์ความรู้เรื่องการเมืองการปกครอง และยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นโดยตรง การถูกมอบหมายให้ไปปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมประชาธิปไตย จึงได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีความรอบรู้ หรือสันตติชนเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปลูกจิตสำนึกการเป็นพลเมืองดี ให้พนักงานส่วนตำบลเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้พนักงานส่วนตำบลสามารถสร้างความเสมอภาค เปิดโอกาสและสร้างความเท่าเทียมกันของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายมากขึ้น

3.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น เพราะจะทำให้เห็นปัญหาในภาพรวมมากยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาตัวแปรด้านการรับรู้ การให้ข้อมูลข่าวสาร ตัวแปรด้านการบริหารงาน ร่วมกันกับพนักงานส่วนตำบล ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง